

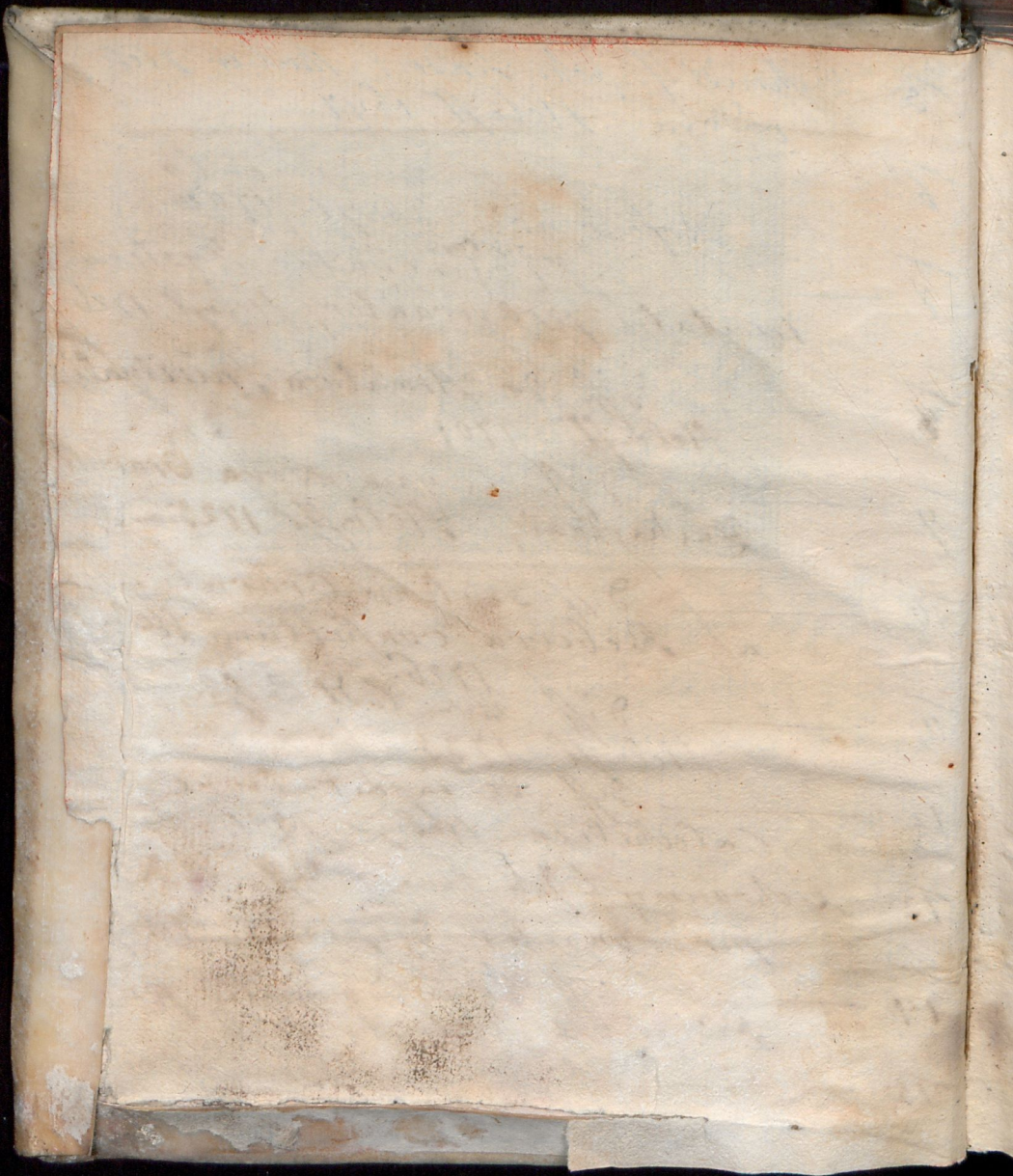
Mosheim / Joh: Laur: / Diss. de Ecclesia
Christi, Helmst. 1740

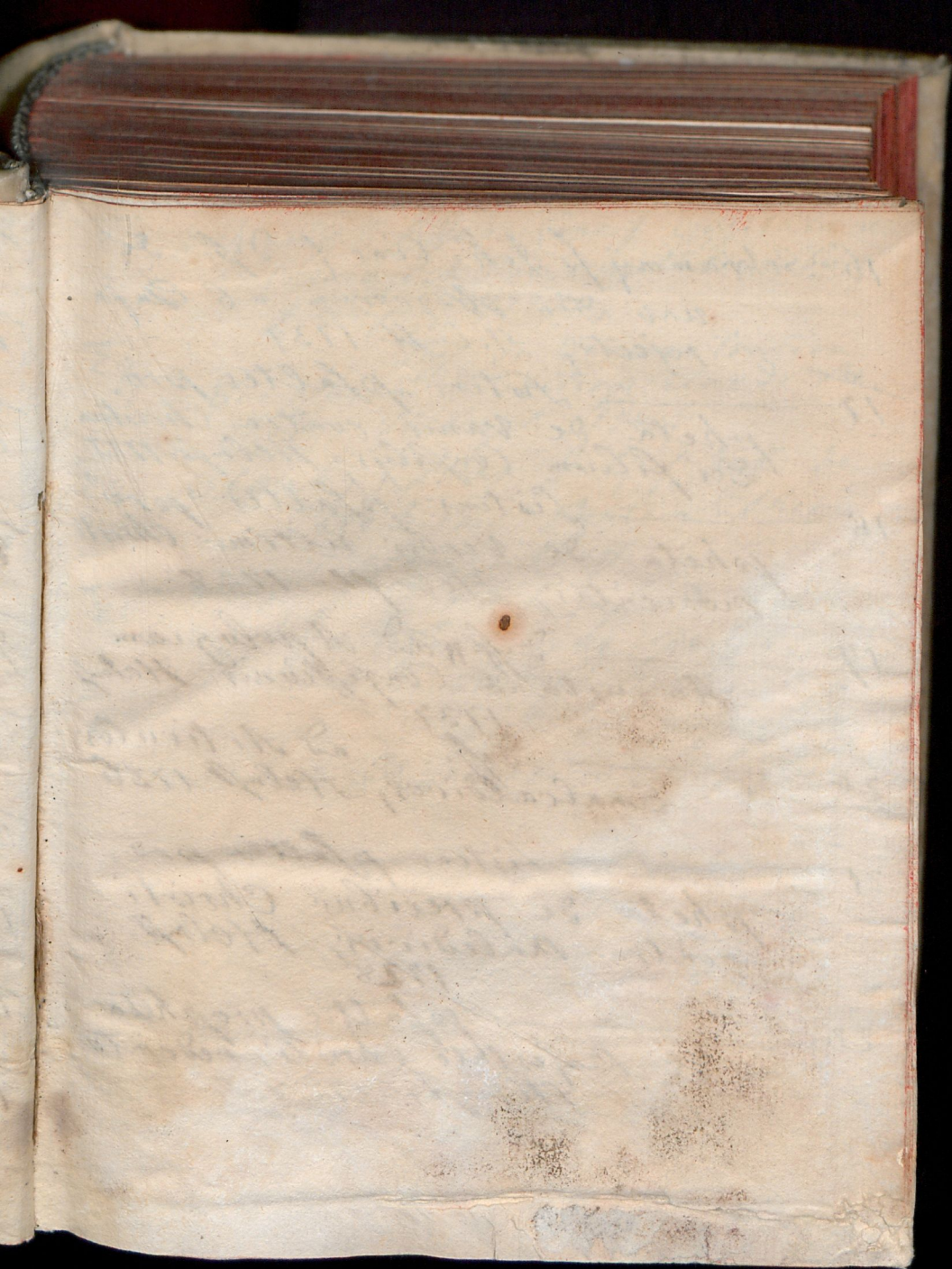
pfaffij / Christoph: Matth: / Diss.
de Caelo Beatorum, Tubinge
1722

Reudenij / Ambr: / Theses de
Symbolo Apostolico, Jene
1589

Diss. de Deo ac tribus
personis, Jene 1589.

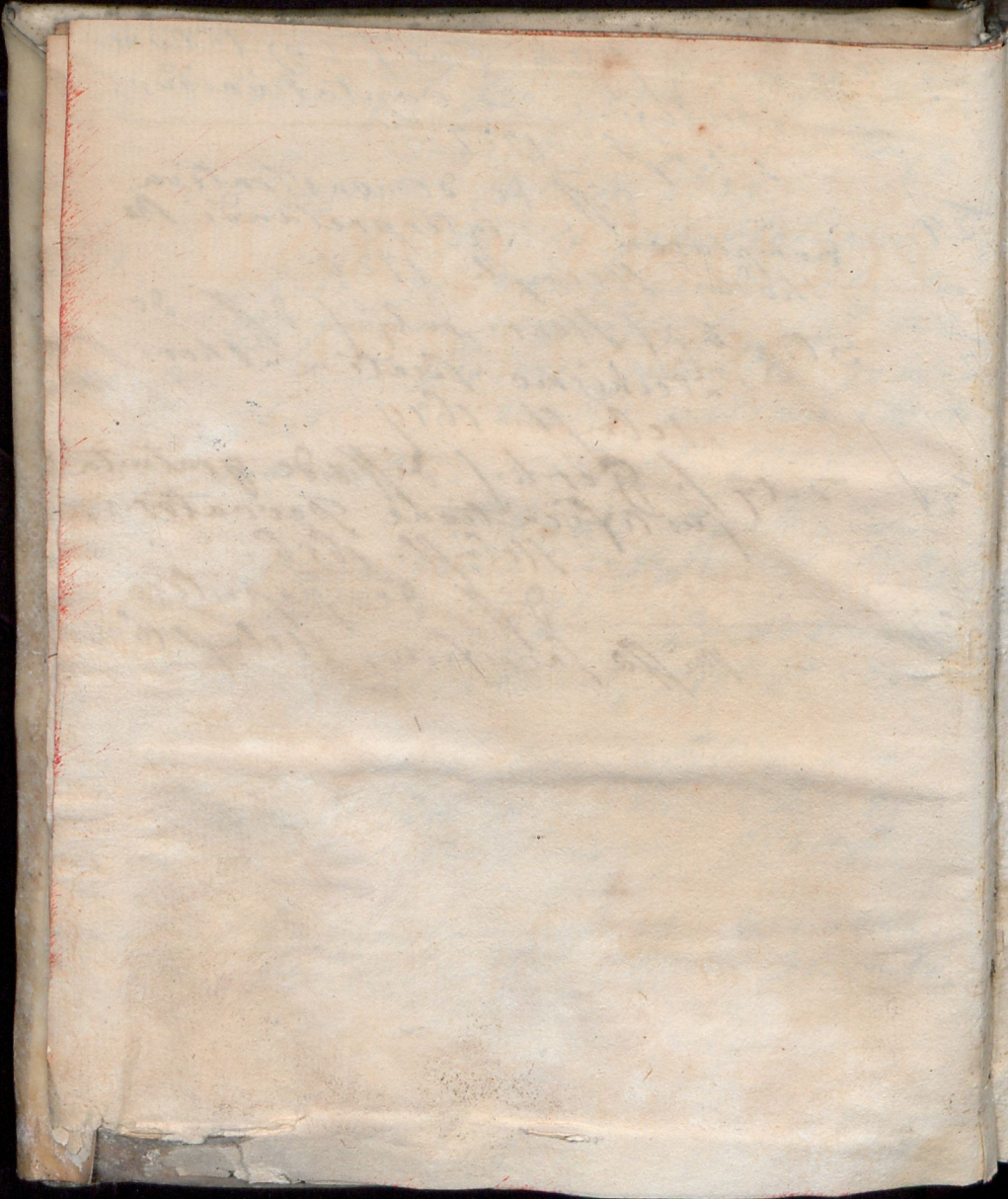
5. Schmidt / Joh. Andr. / *Mulier Heterodoxa*, Helmst. 1697.
6. ———— *Diss. de monumento Absalomis*, Helmst. 1702.
7. ———— *Diss. ^{systema} de linguis mysteriorum trinitatis predicantes*, Helmst. 1726
8. ———— *Diss. de Armatura Spirituali*, Helmst. 1701
9. ———— *Diss. in qua Nova Oracula Zachariani*, Helmst. 1725.
10. ———— *Diss. si textus Oraculum a Rebecca consultum*, Helmst. 1726.
11. ———— *Diss. ⁱⁿ nom. tord. Wolff*, Helmst. 1725.
12. ———— *Diss. de institutione catechetica*, Helmst. 1701
13. Schrammij / Joh. Couer / *Diss. de Xere per Angelos disposita*, Helmst. 1738
14. ———— *Diss. de fundamentis pacis Religiosae*, Helmst. 1726
15. ———— *Diss. de agnitione Dei*, Hel.

- 16 Schrammij. Jon. Carol. Diff. de
 uno Deo Atyrorum ab Eaja
 rejecto, Helmst. 1734
17. ————— Sistens psalter pro
 pheta de Vanis contra Christum
 Dei filium Confilijs, Helmst. 1727.
18. ————— Sistens psalter pro
 pheta de Verbis ultimis Christi
 morientis, Helmst. 1728.
19. ————— Diff. ad Apologiam
 Augustanæ Confessionis, Helmst.
 1737.
20. ————— Diff. ad Articulus
 Smalcaldicos, Helmst. 1736
21. ————— Sistens psalter pro.
 pheta de precibus Christi
 contra maledictos, Helmst.
 1728.
22. ————— psalter propheta
 de Majestate Christi redempto-
 ris, Helmst. 1727.

23. Schrammij / Joh. Carl / Cogitationes
theologicae, de cogitationibus.
Helmst. 1727.
24. ———— Diff. de demonstrativa
Scripturam S. interpretandi Me-
thodo, Helmst. 1728.
25. Strubij / Henr. Julij / Diff. de
Catechismo Beati Lutheri
Helmst. 1614
26. Sity / Gerh. / Diff. de gratuita
justificatione peccatoris,
Helmst. 1686.
27. ———— Diff. de papistico
Missa sacrificio, Helmst. 1688

19
DISPUTATIO THEOLOGICA

AD

APOLOGIAM
AVGVSTANAE
CONFESSIONIS

A PROLEGOM. VSQVE AD ART. VI.

PRAESIDE

JONA CONR. SCHRAMMIO

S. TH. D. ET PROF. ORD.

ANNO MDCCXXXVII. D. XIII. APRIL.

PVBlice DEFENSA

A

JOANNE HENRICO SCHVMACHERO

ASSELENA-PADERBORNENSI

PHIL. ET LIB. ART. MAG.

HELMSTADII

TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII

ACAD, TYPOGR.

DISPUTATIO THEOLOGICA

AD

APOLLONIAM

AVGVSTINAE

CONFESSIONIS

A THEOLOGO PAVLO AD ART. VI.

PRÆSIDIO

JOH. CORR. SCHRAMMIO

S. TH. D. ET THEOL. ORD.

ANNO MDCCXXVII. IN XEII. APRIL.

WITTEBERGÆ

JOHANN. HENRICO SCHRAMMIO

THEOL. ET LIT. ART. MAG.

HELMSTADII

IN THEATRO THEOLOGICO SCHOLÆ

ACAD. TYOGÆ.

IN
APOLOGIAM AVGVSTANÆ
CONFESSIONIS.

PROLEGOMENA.

§. I.

Pologia cum dicitur, subintellige hoc loco Defensionem *Augustanæ Confessionis*, quæ in eo abit à naturâ ipsius Confessionis, quæ aliàs itidem *Apologia* vocatur, quod paulò amplior esset ipsâ Confessione illâ, nec publicè simul in Comitiiis Augustanis prælecta.

§. II. *Causas*, cur scripta sit, ipse in Præfatione maximam partem refert MELANCHTHON. Durantibus nempe adhuc Comitiiis ante nominatis, Viginti Theologi, è quibus præcipui, ECCIVS, FABER, COCHLAEVS, & WIMPINA, nominati à LVTHERO T. V. Jen. Germ. f. 34. & à D. MÜLLERO, in Concordiâ f. XLIX. sq. indeque ab initio simul cum suis Principibus Comitiiis præsentibus, Refutationem Confessionis Augustanæ paulò ante Imperatori exhibitæ, prout docuimus Disp. V. ad Corp. Doctr. Jul. de Aug. Confessionis Historiâ, instituerant. Et primò quidem ideò farraginem Decem scriptorum virulentissimi-

A

tissimorum offerebant, quæ SPALATINVS recenſet apud LUTHERVM l. cit. f. 36. ſq. Nempè erant illa: *Catholica & Extemporanea Reſponſio, Antilogia è Lutheri Libris per Fabrum excerpta, Hereses inde collecta, Hereses in Conciliis damnata, Hereses Lutheri à Leone X. ante decennium damnata, Hereses ejusdem à Parisiensibus ante septennium damnata, Condemnatio Facult. Parisiensis, & Lovaniensis, Epitome Heresium aliquot Lutheri, Monstra seclorum, Lutherani Evangelii damnatissimi Fructus.* Sed nihil ad rem faciebant, quæ potius ad conflandum odium & concitandam invidiam composita. Igitur jussu Cæsaris stylum mutârunt, & suo ordine examinârunt Aug. Confessionis Articulos. Indequè *Confutationem d. III. Septembr. Ann. 1530.* in Confessu Principum ab Alexandro SCHWEISSIO prælegi, permisit Imperator. Consultius fuisset, si tantum fuisset oblata, imò si lucem haud aspexisset, quoniam nec ipsis placuit Pontificiis, utpote qui ad lectionem ejus in confessu vix suspexere. Calamum eidem præstiterat FABER, etiamsi & alia ECCII quædam habeatur Censura, cum Confutatione simul exhibita Imperatori, Latino Idiomate, nec tamen recitata, in Concordiâ MÜLLERI f. XLVI. Ita enim benè ad rem LUTHERVS, apud CHYTRÆVM, Hist. Aug. Conf. Germ. p. m. 212. Denn diese Contutation unter allen des Fabri Kindischen und läppischen Büchern ein Ausbund ist. Von beyder Gestalt hat er die Historie von den Söhnen Eli/ daß sie ein bißten Brodts von den Priester bitten werden/ angezogen/ und daraus beweiset/ daß die Leyen allein die Gestalt des Brodts empfaben sollen. Conf. etiam SCHMID. Disp. Secul. I. ad Aug. Conf. §. 34. p. 74. seqq. *Lingua videtur Germanicâ conscriptum fuisse primum exemplar.* Testatur enim CHYTRÆVS l. c. p. 191. missum ad se fuisse Norimbergâ exemplar Latinum

PROLEGOMENA.

tinum ab Erasmo EBNERO, post Consiliario, qui Comitibus A. 1530. interfuerat, quod tamen in hac Historiâ ponere noluerit, quoniam putabat, convenientius fore, si id recenseret in vernaculâ, quâ prælectum. Weil ich das erste deutsche Exemplar, wie es von Wort zu Wort auff dem Reichs-Tag verlesen/ noch nicht bekommen hatte. Interim se curâsse Versionem per NEMORIMONTIVM, quæ ibidem primò prodit, p. 191. sqq. edit. secundæ Hist. August. Conf. dum appareat Authenticum, bis etwa einmahl das deutsche Original/ wie es auff dem Reichs-Tag verlesen/ noch wird herfür kommen. Videtur verò Exemplar Fabricianum de A. 1572. quod primò prodit Latinè, post Germanicè, im Brill auff den Augapfel/ A. 1629. 4t. item im Catholischen Oculisten/ tunc nondum innotuisse. E quibus scriptum prius hunc titulum præfert: Brill auff den Evang. Augapfel/ das ist richtige und beständige Ablesunge / und in Gottes Wort wolgegründete Refutation deren im Augapfel Augspurgischer Confession sämtlicher gesetzter Artikel/ dero Röm. Kayserl. Majest. Carolo V. und den Catholischen Ständen in Ann. 30. und respectivè 52. zu Augspurg auff gedachte Confession/ und zu dero wolgegründeten Refutation auff alle Artikel gerichtet/ von den Catholischen Theologis übergeben/ darinnen neben andern zu sehen/ was die Kayserl. Majest. und die Catholischen Stände dazumahl von solcher Confession gehalten/ durch Andream Fabricium/ gedr. im Jahr 1639. Ac certè dubitandum est non sine causâ, num hoc sit ipsum Authenticum. Ut verbis tantummodò aliquantum differant duo ista Exemplaria Germanica, CATHOLICORVM, & CHYTRÆI. Latinè exhibet ANDREAS FABRICIVS in Harm. Aug. Confessionis, & D. MÜLLERVS in Concordiâ.

§. III. Interim valde *instiit Cæsar*, ut manifestos quosdam *Abusus* v. gr. de Communione sub unâ, Missâ Privatâ, Missæque Canone, *approbarent* Nostri, quod cum facere non possent, iterum postulavit, ut *Principes memoratæ Confutationi aures præberent*. Eumque in finem communicare primùm ipsis eandem bono animo decreverat, ut expenderent. Quod & absque dubio eodem fecissent tenore, quo scripta fuerat. At cum suafu suorum, malæ causæ metuentium, deinceps ejusdem copiam prorsus denegaret, ac gloriarentur nihilominus adversarii, ac si uno quasi ictu prostravissent nostrates, quomodo sententias Catholicorum, qui dicebantur, amplecti poterant, qui eas ignorabant, & à quibus, ne fatis assequerentur, tanto studio fuerunt occultatæ? Imo potius veritatem defendere cogeabantur, neque deserere ipsi, quam paulò ante liberè professi erant, quæque adeò nunc opprimi seu vi seu ex insidiis videbatur. Exceperant CAMERARIUS & amici ejus inter legendum, quicquid poterant, verbis *Latinis* è Confutatione. Cumque hæc nactus esset Philippus MELANCHTHON, eodem ordine eodemque idiomate adornavit Apologiam Confessionis Augustanæ, causasque in hac exposuit, quare nec Abusus Pontificiorum, nec Confutationem Confessionis recipere, nobis integrum esset, simulque diluit ea, quæ adversarii objecerant. Et quanquam Apologiam istam, quam moderatissimè poruit, scripsisse se fateatur, breviterque adhuc pleraque solum attigisset, Cæsar tamen scriptum sibi oblatum, & à Friderico, Comite Palatino benignè acceptum, fortè ut recitaretur, Ferdinandi nutu PONTANO statim reddi voluit, nedum ut aspiceret, aut recitari permetteret. Quamobrem illud *extendit* Philippus, & ut telis tam variis occurreret, *jam scripsi*, inquebat, *accuratè & vehe-*

vehementer. Aliud enim vel incitia Monachorum vel Theologorum ante dictorum calumniæ non merebantur. Quin & excudit statim anno sequenti 1531. & *inter excudendum*, ut ait, *quædam adjecit*, nomenque suum ideò professus est. Nihil verò in Cæsarem dixit acerbius, nec quicquam quod ex adversâ parte concederetur, dissimulavit. Nec verò examinavit tantummodò, quæ in *Confutatione* objecerat FABER, sed & quæ præter hanc ab ECCIO in *Censurâ* antea, §. I. notatâ aliisque passim contra Evangelii veritatem excogitata, ipsique fortè oblata erant. Qualia v. gr. in Harmoniâ Aug. Confessionis, ejusque Apologiæ, postmodum conjuncta ac repetita à FABRICIO, edit. Colon. 1573. Singulaque non sine doctrinæ laude refutavit, maximamque partem anticipavit. *Retinuit autem, quantum omninò potuit, formam usitatæ doctrinæ, ut facilius aliquandò coire concordia posset. Etsi longius abduci potuisset ejus ætatis homines ab adversariorum opinionibus; quæ sunt in Præfamine verba ipsius.* Eruditè item multos locos doctrinæ Christianæ è Scripturis & Historiâ Ecclesiasticâ explicuit, quos maximè prodest, extare in Ecclesiâ, nec minori dexteritate, quæ falsa sunt in his, annotavit. Nihil adversariis affinxit vir moderatus & longè integerrimus. Quæ olim jacuerunt apud Monachos, Canonistas & Theologos Sophistas, patefecit. Et præcipua ex omnibus argumenta complexus est, ut extarèt apud omnes nationes testimonium de nobis, quod rectè & piè sentiamus de Evangelio Christi. Seu, ut Germanicum habet: *Dass bey Hohen und Niedern Ständen / bey den jetzigen und unsern Nachkommen / bey allen eingebornen Deutschen / auch sonst aller Welt / allen fremden Nationen ein klar Zeugniß vor Augen sey / und ewig stehen bleibe.* Ita verò nec res bono caruit eventu, nec publica de-

fuerunt multorum bonorum virorum testimonia, qui Deo gratias egerunt pro hoc summo beneficio, quod de multis locis necessariis autor docuisset meliora, quam passim leguntur apud adversarios.

§. IV. Prodiit igitur, prout secundis curis auxerat & emendaverat, *Utrâque Linguâ, Latinâ & Germanicâ, Anno 1531. unâ cum Confessione Augustanâ, Wittebergæ apud Georg. RAVIVM, hac inscriptione simul ejusdem Apologia: Confessio Fidei, exhibita Inuictiss. Imp. Caroli V. Casari Aug. in Comitibus Augustæ Anno MDXXX. Addita est Apologia Confessionis, beide deudsch und latinisch/ Ps. 119. Et loquebar -- non confundebat. Witebergæ. In fine extant typographus & annus, nempe 1531. Et ante Apologiam ipsam: Apologia Confessionis. Germ. Apologia der Confession aus dem latin verdeutschet/durch Justum Jonam. Witteberg. Formâ scilicet Quadruplicatâ. Quæ etiam mansit in Corpore Doctr. Julio, & Formulâ Concordiæ, utroque idioma. Atque hæc editio prima est, ceterisque præstantior, fide utpote ipsorum Autorum suorum, Principumque Protestantium munita. Nam *Versionem Germanicam* illicò adornaverat JUSTVS JONAS, quæ quidem Paraphrasi sæpè, quàm versioni similior est, at postquam omnium approbationem inuenisset, nihilominus cum Authentico Latino excusa simul atque recepta. Neque hinc dubium est, quin ita ab initio putetur & conscripta à Philippo MELANCHTHONE, & à Justo JONA translata in vernaculam nostram, etiamsi eodem tempore jam variare cœpissent exemplaria Latina & Germanica, æquè ut in ipsâ Augustanâ Confessione. Nam sufficit, verùm exemplar utroque idiomate postea etiam fuisse probatum, cum in *Articulis Smalcaldicis An. 1537. tum in Conventu Numburgensi, A. 1561. Iterùmque in Corporibus* illis*

illis Doctrinæ, quæ istâ ætate collecta diversis in locis lucem aspexere, ut in Disp. I. ad Corp. Doctr. Jul. commemoravimus. Extat in Corpore Doctrinæ Philippico ejusdem Apologiæ editio Latina recentior, ut constat præcipuè ex Artic. de Liber. Arbitrio, & Eucharistiâ. Et Exemplar Germanicum, in gv. quod *Emendatum* dicitur, & ejusdem fermè & Antiquitatis & Autoritatis est cum Authentico, ut notavimus supra Disp. V. de Aug. Confessionis Historiâ, multùm sæpè differt in verbis & ordine, multaque nunc addit, nunc omittit; id quod inde esse videtur, quod Versionem suam Germanicam aliquoties revideret & mutaret Justus JONAS. Idem tamen de Apologiâ observandum est, quod de ipsâ Aug. Confessione notavimus, quod ex omnibus exemplaribus illud obtineat, quod postmodum ab ipsis Statibus Evangelicis, & Theologis melioribus approbatum fuit. Quare etiam in CORPORE IULIO, Præf. Generali hæc verba sunt: Nun sind beyde die Confessio Augustana und derselben Apologia auff dem grossen Reichs-Tag zu Augspurg An. 1530. im Namen der Protestirenden Stände gestellet / und der Röm. Kayserl. Maj. daselbst übergeben / und folgendes A. 1531. ist das Exemplar / welches die Stände für das rechte Authenticum gehalten / durch öffentlichen Druck publiciret. So haben auch hernach A. 1537. aller Evang. Stände fürnehmste Theologi auff dem Tage zu Smalcalden demselben Exemplari unterschrieben / inmassen auch An. 1561. Thur- und Fürsten = dasselbige für das rechte Authenticum erkandt / und auf dem Tage zu Raumburg mit ihrer subscription confirmiret haben. Derhalben = haben wirs aus dem Exemplar / so A. 1531. publiciret / in dieses unser Corpus Doctrinæ lassen nachdrucken. Hoc verò Germanicum illud est ad verbum, quod in forma

mâ quadruplicatâ esse, notavimus in Disp. cit. ad Hist. Aug. Confessionis. At nec Justi IONÆ nomen præfert editio *Emendata*, de quâ paulò ante, nec eâdem autoritate comprobata tuit. Et proinde hanc potius conferre convenit, quàm præferre, aut inde conficere normam. In *Operibus* quoque B. LUTHERI illud extat *Apologie* exemplum, quo nos utimur, Tom. VI. Jen. Germ. fol. 404. a. sqq. ut & ipsa *Aug. Confessio* ibid. fol. 387. sqq.

§. V. Non quidem eandem Autoritatem cum ipsâ Confessione Aug. subire poterit ejus *Apologia*, ut bene inquit HUYTERVS contr. Irenic. PAREI, p. 36. Minime tamen eam improbamus, nec ejus Decisionibus, Definitionibusque stare recusamus. Et quanquam nec ab Imperatore Carolo V. ejus prælectio in Comitibus admissa sit, nec simul pro libro Symbolico inde haberi potuerit, diximus tamen §. præcedenti, quod ab omnibus Evangelicis paulò post agnita sit. Nec quicquam etiam impedit, ipsis Principum manibus æquè ut Aug. Confessionem nunquam fuisse signatam. Nam & Articuli Smalcaldici ab eorum solum Theologis subscripti. Id quod sæpius præstat. Vide *Volrad. Fürstenholds Bedencken von dem eigenhändigen Unterschreiben grosser Herren* Franckff. 1667. 8v. ubi commoda & incommoda enarrantur. Conf. sup. Art. Sm. Proleg. §. II. & Epil. Aug. Conf. Ipse quoque PHILIPVS in octavâ statim paginâ Corporis sui, ubi Catalogum scriptorum in hoc libro contentorum recenset, scopum indicat, unde & in Libros Symbolicos referri debeat; scilicet quod in eâdem copiosa explicatione quorundam Articulorum diluerentur præcipua capita locorum & argumentorum, quæ Pontificii objicerant in suâ confutatione; & exponerentur causæ, quare illa Confutatio neque recipienda, neque adversariorum judicia comprobanda fuerint. Consentien-

tiante in hæc omnia ipso quoque LUTHERO. Hinc *Interpretatio Aug. Confessionis* Authentica ex Apologiâ fieri debet, non obstante hujus vel varietate vel ampliati-
 one. Nam & autoritate Imperii, & Imperatorum, & ipsorum Pontificiorum, cum Aug. Confessione perpetuò connexam fuisse, docet eruditè DORSCHÆVS cap. II. de Aug. Conf. interpretat. §. 40. sqq. Et hodie plerique conjunctim exponunt. Benè quoque faciunt, qui addunt Responsionem Pontificiorum ad Aug. Confessionem, exemplo D. MÜLLERI, in Conc. Form. ed. Jen. 1704. Plus studii verò propter rerum copiam ac citationes quamplurimas, in Apologiâ requiri, constat. Et frustrà sanè impugnantur, quæ vel de laudibus Aristotelis, vel de Evangelio, prout dicitur Concio Pœnitentiæ, vel de significato Justificatio-
 nis, quod sit justum facere, vel & de tribus Pœnitentiæ partibus, de Numero Sacramentorum, & Sacrificiorum causis, similibusque in Apologiâ occurrunt, dummodò hæc rectè & ad mentem Autoris explicentur. Id quod ex sequentibus facile patebit. CARPZOVIVS inde ad eam plenius in *Isagoge*, cit. ideò à WEIDNERO, Disp. Quod Form. Conc. sine famæ læsione subscribi possit, Rost. 1723. p. 47. ubi etiam de Art. Smalc. & Cat. Lutheri. *Tabulis* inclusit SCHELGVIGIVS ad A. C. *Breviarium* SAVBERTI in Dissert. exhibet D. MAYERVS, Gryph. 1710.

§. VII. Vires in contrarium tentavit ante alios COCH-
 LÆVS, cum Ann. 1534. edidit *Velitationem* in Apolog. Phil. MELANCHTONIS Lips. 4t. 5. pl. & malè fert, typis evul-
 gatam esse, non vulgatâ Confutatione Pontificiorum. Amplam quoque nimis, & de Articulis his frustrà vult con-
 scriptam, de quibus in Comitiiis jam fuerat conventum, saltem, ut odium in Pontificios augetur. Græca deni-
 que terre non potuit, quibus visus sit, Catholicos vexare

MELANCHTHON. In Margine Interpretatiunculam addi debuisse. Sed hæc frivola sunt, & præter culpam in nostrates conjecta. Vnde facile fuit, tam ex historiis, quam rationibus convellere. Idem **COCHLÆVS** in *W. Philippicis* prioribus, contrà Apologiam Philippi potissimum directis, ad Imperatorem Carolum V. Lips. edit. 1534. multa iniquè violat, quæ in Velitatione ipse, utut falso, objecerat **MELANCHTHONI**, scilicet dum ipsum pariter ac **LUTHERVM** in Art. I. de Deo & Trinitate multorum errorum longè perniciosissimorum accusat, utut concordia in his Comitibus concessa esset, & postmodum etiam in Concilio Tridentino concederetur. Sed hæc & ejusmodi etiam **FABRICIVS** & alii, de quibus istius *Harmoniam Confessionis Augustanæ* sæpè legere & conferre, prodest, ed. Colon. 1573. fol. Quoniam in hac primò ponuntur Confessionis Augustanæ Invariatae Articuli singuli, hinc & iidem è Variatâ Editione. Tum verò Caroli Cæsaris & Catholicorum Principum ad eos Responso, quam vocant A. C. Confutationem. Post Andr. **FABRICII** Leodii, Animadversio, **IOH.** à **DAVENTRIA** Refutatio, **Joh. COCHLÆI** Discussio, **Joh. HOFFMEISTERI** Judicium, **Alphonso VIRVESII** Philippicæ, quæ simul datâ occasione adversus Apologiam A. C. diriguntur, ideoque discussionem eò uberiolem etiam merentur, quod locis argumentisque sæpè iisdem è Confutatione iteratis, sæpè verò diversis, desumptis è Patribus aut Scholasticis, ipsi contrà se tela suppeditent, sibi que sæpissimè contradicant, dum quod unus concedit Nostratibus, alter convellit, aut sinistrè detorquet. Quare ad Apologiæ nostræ Explicationem magnoperè nobis videtur inservire. Qui primus hos simul sumisit cum Concilio Tridentino, & cum ipsâ Aug. Confessione ejusque Confutatione & Apologiâ contulit, præ ceteris erat **M. MAGNUS**

AGRI-

AGRICOLA, Past. Neoburg. ad Danub. Von der Catholischen Christl. Lehr Augsp. Conf. und den Uncatholischen Heydensüchtigen Pabstthum / Saugingen 1599. 4t. Liber optimæ notæ est, nec ubique constat. Scriptus imprimis contra *Autonomiam*, contra quam novitatem confusionemque doctrinæ, ipsumque etiam Gentilismum retorquet.

ART. I.
DE DEO.

§. I.

Q VONIAM hunc Articulum totum in Confutatione A. C. approbaverant Adversarii, nihil quoque ad eum additur in Apologiâ, nisi quod pro *Idololâtris* habeantur, & qui contumeliâ Deum afficiant, (*Abgöttische und Gotteslästerer*) latius nempe sumtis his vocibus, ac proinde extrâ Ecclesiam sint, qui aliter de Deo ac Trinitate sentiant, quàm se in verbo suo revelavit, atque idè dictum erat in Augustanâ Confessione. Quales non solum *Infideles*, sed & *Hæretici veteres* ibi esse dicuntur. Omnium itaque integerrimus videri vult COCHLAEVS in Harmon. Fabrician. *De hoc Articulo*, inquit, *nulla est inter nos & Protestantes Controversia, neque in Confessione, neque in Apologiâ, proinde in eo per omnia consentimus.* Ceteri valeant, qui ibid. sophisticantur, & causas litium vel in ipsolimine quærunt. Sique hi, vel similes cum COCHLAEO ipso, in *Philippicis*, acquiescere nolint, sed nunc Lutherum, nunc Melancthonem horumque discipulos errorum postulent, legant DORSCHAEI Interventionem pro Mysterio Trinitatis, ZORNI Lutherum Catholicum, & tela contra seipsos, & BELLARMINVM, POSSEVINVM, GREG. de VALENTIA, BVSAEVM, CORNAEVM, invertant, videantque manti-

cæ, quod in tergo est. Saltem sciant, quicquid hîc quæritur discriminis, in alium locum esse rejiciendum. CALVINI etiam Christus *ἀντὶ θεοῦ* ratione Essentiæ, non ratione Personæ est.

§. II. Non variant hîc Exemplaria. Saltem Elenchus in *Germ. Emend.* his verbis exprimitur: *Dasß man sich hîr te für des Teuffels Listen/die sich bey etlichen erâugen wieder die Gottheit Christi. Denn die heilige Schrift sagt klar/dasß Christus ewig sey/ &c. Dieses alles gebührt allein Gott/ &c.*

ART. II.

DE PECCATO ORIGINIS.

§. I. In Articulo II. de *Peccato Originis* duo potissimum sine causâ impugnaverant Pontificii. Nempè (I) non re-
 Et à Nostratibus definitum esse Peccatum Originis, quod per illud *homines sine Metu Dei ac Fide sint*, quæ sit Culpa potius Actualis Adulorum. Facile constat, nodum eòs in scirpo quæsisisse; id quod deinceps ipsi in Harmoniâ Fabricianâ fateri coguntur. Quia COCHLAEVS ita ib. p. 25. sq. *Etenim concordamus in hoc, quod omnes homines secundum naturam propagati, nascuntur in peccato. Quia sic & divina docent literæ Pf. L. -- Concordamus & in isto, quod per Baptismum tollitur reatus culpæ peccati originalis, juxta illud Ezech. xxxvi, 25. Effundam. -- Et hæc duo ad populum sufficerent. Cetera quæ de hoc Articulo disputabilia sunt, utilius reservarentur pro scholis Theologorum, quàm ut contentiosè disputentur ad populum. Non enim leve peccatum est, scandalizare infirmos odiosis contentionibus & subtilitatibus, quæ populo scitu necessaria non sunt. Ut quid ergò ipsi pluribus de his disputare pergunt, irritò conatu? Aut cur nostris vitio vertunt, quod maculam sibi injectam abstergant?*

gant? Denique cur ipsi citra necessitatem impugnaverant, quæ impugnanda non erant? Meritò igitur nostri indignantur. Indeque ansam sumunt, doctrinam hanc intricatam, nec satis aut à Patribus aut à Scholasticis sæpè discussam, ut ejusdem momentum postulat, uberius exponendi. Notat enim ipse LOMBARDVS L. II. Sent. Dist. XXX. E. *Diligenter inquirendum est, quid sit. De hoc enim sancti Doctores sub obscuritate locuti sunt, atque scholastici doctores variè senserunt.*

§. II. Se ergò per Negationem suam non *Actus* tantum, sed & ipsam *Potentiam Proximam* in Confessione exclusisse, produnt nostrates, atque ideò provocant ad Exemplar illius Germanicum, in quo distinctius hoc expresserint. Ibi enim dicitur: *Und keine wahre Gottesfurcht/ keine wahre Gottes Lieb/ keinen wahren Glauben an Gott von Natur haben können.* Pro quo Lat. *Sine Metu Dei, sine Fiduciâ ergà Deum, & cum Concupiscentiâ.* Hinc & CARPZOVIVS Itagog. ad Apol. h. l. p. 155. *In Germanico Exemplari tam Confessionis quàm Apologiæ verba significantius sonant, quamvis Germanicum Exemplar Apologiæ non Autbenticum sit, sed Versio tantum, ex Lat. Exemplari à Justo Jona adornata.* Unde alibi etiam præfertur Latinum. Et post quoque hoc ipsum ad h. l. laudatur, in quo *Potentia Naturæ*, etiam in Infantibus, & *Actus* simul in Adultis, per P. Or. negatur. Exclusisse etiam hoc pacto non dissimulant sinistras sophistarum recentiorum, quorum magna pars in Anabaptistis & Neophotinianis tum latebat, opiniones, de Fomite Peccati in Corpore, item de Servitute quâdam aut Conditione tristi Mortaliratis, sine vicio proprio vel damnatione. Quæ contrarientur Ps. XIII. 3. & Ps. v. 10. ubi verba in Germanico textu Rom. III. 13. 18. inde citata, simul adjecta. Rejiciunt simul Quæ-
B 3
stiones

ftiones inanes & pueriles, quibus hanc doctrinam impediverant, & necessaria magis, quæ h. l. à Nostratibus allata, præterierant. Item quod Scholastici vires Naturæ sæpè ultrà modum extollerent, ac si per hoc iusti coràm Deo evaderent homines. Quò etiam tendebat Confutatio ac censura adversariorum. Tum verò id agunt, quod postmodum desiderabat Joh. à DAVEN^{IA}, in Harm. Fabric. p. 17. *Quandò, inquit, se excusant (Evangelici) & genuinè usitatæque accedunt definitioni, quæ Peccatum Originis dicit esse Carentiam Justitiæ Originalis cum debito habendi eam, non est, quod diu tergiversemur. Percupimus enim, ut tandem ceu postliminiò inter utrosque pacis fœdera evalescant.*

§. III. Pulcrè nempè verba Confessionis de Privatione Timoris Dei ac Fidei conciliant cum veriori Doctorem de Carentiâ Justitiæ Originalis sententiâ, & illustrent hanc ex Opposito, quod in Scripturis dicitur *Imago Dei in primo homine, ad quam iste conditus*, Gen. I. 27. post verò per Peccatum Originis planè amisit. Ideoque citant primò ex antiquioribus IRENÆVM L. v. contr. Hæres. c. 2. p. 434. ubi ille: *Neque verè redemit nos sanguine suo, si non verè homo factus est, restaurans suo plasmati, quod dictum est: (Gen. I. 17.) In principio factum esse hominem secundum imaginem & similitudinem Dei. Cui succedit AMBROSIVS in Hexaëmer. L. VI. c. VIII. Nostra autem conversatio in coelis est. (Phil. III. 20.) Non est ergò ad Imaginem Dei, in quâ Deus semper est? Sed audi, quia ad imaginem est Dei. Dicit itaque Apostolus: (II. Cor. III. 18.) Nos itaque omnes revelatâ facie gloriam Dei specularantes, ad eandem imaginem reformamur à gloriâ in gloriâ, sicut à Domini Spiritu. Pictus ergò es, ô homo, & pictus à Domino Deo tuo. Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fuco,*

fuco, sed veritate fulgentem, non cerâ expressam, sed gratiâ. Addunt & Eph. iv. 24. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in Justitiâ & Sanctitate veritatis.* Sic & Col. iii. 20. *Et induentes novum, eum, qui renovetur in agnitionem, secundum imaginem ejus, qui creavit illum.* Consentit LOMBARDVS, qui adducitur, Libr. 2. Sent. Dist. XVI. B. *Imago autem & similitudo in hoc loco vel increata intelligitur, vel creata, in quâ factus est homo, & ipsa homini concreata.* Neque his refragatur AVGVSTINVS, quando vel Animam L. de Quantit. Anim. c. 2. *factam esse dicit similem Deo, quia immortalem & indissolubilem eam fecit Deus; vel Concupiscentiam vocat Peccatum Originis.* Etenim, alio quoque sensu idem describit Imaginem Dei, autore LOMBARDO l. c. Dist. XVI. D. & planè eadem, quæ nos, docet, L. de Spirit. & Literâ: *Imago, ait, consideratur in cognitione veritatis, similitudo, in amore virtutis.* Add. GERHARD. Loc. de Imag. Dei, §. 26.

§. IV. Per Concupiscentiam verò AVGVSTINVS Serm. XLV. de Tempore, qui est 2. Serm. Dom. 3. post Octav. Epiphan. *non actum concupiscendi, sed vitium primum significavit,* teste LOMBARDO, L. 2. Dist. XXX, H. cum eam dixit *Legem Carnis.* Ita enim ibid, AVGVSTINVS: *Caro mea est, ego ipse sum, pars mea est.* Rursus ergò & hostis meus (Concupiscentia) quomodo agit malum, & non perficit malum? *Agit malum, qui movet desiderium malum. Non perficit malum, quia me non trahit ad malum.* Idemque paulò ante: *Ipsa Concupiscentia, cum quâ nati sumus, finire non potest, quamdiu vivimus. Quotidie minui potest, finire non potest.* Item Reatum propaginis malæ eidem adhærere, scribit ibid. à quo per Baptismum solvantur infantes. Rectè hinc LOMBARD. ib. F. *Quod Originale Peccatum Culpa sit, pluribus sanctorum testimoniis edocetur.* Ostendunt

stendunt igitur Nostrates è Scholasticis melioribus, Peccatum Originis tam in Carentiâ Justitiæ Originalis, ratione Formæ, quàm in Concupiscentiâ Habituali, ratione Materiæ, consistere. Et quidem è THOMA Aquinate, II. Sec. QV. LXXXII. qui ibi ad Art. I. *Sicut aegritudo corporalis habet aliquid de privatione, in quantum tollitur equalitas sanitatis, & aliquid habet positivè, scilicet ipsos humores inordinatè dispositos, ita & peccatum Originale habet privationem Originalis Justitiæ, & cum hoc inordinatam dispositionem partium animæ. Unde non est privatio pura, sed est quidam habitus corruptus.* Atque ad Art. III. *Et ita Peccatum Originale materialiter est quidem Concupiscentia, formaliter verò est defectus Originalis Justitiæ.* Tumque etiam è BONAVENTURA ad Libr. II. Sent. Diff. XXX. Art. 2. p. I. Nr. 20. *Sic cum quæritur, quid sit Concupiscentia immoderata, rectè etiam respondetur, quod sit debita Justitiæ carentia. In unâ istarum clauditur altera.* Et ex HVGONE Cardinale P. VII. de Sacram. *Peccatum Originale esse Ignorantiam in mente, & Concupiscentiam in Carne.* Hinc & adjiciuntur verba I. Cor. II. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei.* Et Rom. VII. 23. *Video aliam Legem in membris meis.* Et ad denotandam gravitatem hujus Peccati cognitam, & ipsius doctrinæ momentum, Jerem. XXXI. 19. & Ps. CXV. II.

§. V. Sed & (II) LUTHERVM accusaverant Pontificii, Peccatum Originis etiam post Baptismum in Renatis esse, statuentem, & quod nostrates ejus sententiam repetissent. Utut à Leone X. jam tum fuerit damnata. Respondent ergò ex AVGVSTINO Libr. VI. contr. Julianum, c. VI. *Jam videamus illud excellentissimum acumen tuum, quo vidisti, quemadmodum refelleres, quod à me dictum est, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in*
pecca-

peccatum non imputetur, quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen. Cui gemina sunt, quæ dicit apud CHEMNITIVM, Part. I. Ex. Conc. Trid. p. 465, quo nemo melius hanc materiam discussit: *Quando audis in aliquo homicidii reatu solutum, non ipsum homicidium, sed ipsum hominem à reatu culpæ existimas absolutum.* Quæ verba ex eod. loco contra Julianum petita. Facile etiam evincitur Pecc. Orig. in Renatis ex Effectibus. Vnde iterum AVGVSTINVS loc. cit. *Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Numquid caret ignorantie malo, per quod à nescientibus innumerabilia perpetrantur mala? An parvum malum est, per quod homo non percipit, quæ sunt Spiritus Dei? de Baptizatis nempè dicebat Apostolus: (I. Cor. II. 14.) Animalis homo autem non percipit, quæ sunt Spiritus Dei, &c.* Deinde paulò post (I. Cor. III. 1. sqq.) *Et ego, inquit, fratres, non potui loqui vobis, quasi Spiritualibus, sed quasi Carnalibus, quasi parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis. Sed nec adhuc quidem potestis. Adhuc enim estis carnales. -- Parvuli enim in Christo quomodò essent, nisi jam renati essent?* Prior locus adeò placuit veteribus, ut in DECRETO repeteretur, P. III. de Consecrat. Diff. iv. per Baptismum. Et P. II. de Pœn. Diff. 3. Vbi tamen GLOSSA male ad rem: *Deleta culpa originali in Baptismo, remanet ipsa iniquitas, id est, fomes peccati, ad pœnam tantum, non ad culpam.* Verte potius. Citantur etiam verba AVGVSTINI è Libr. II. contr. Julian. ferè ab init. *Lex ista, quæ est in membris, &c. ad Rom. VII.* Unde frustrà postmodum ECCIVS de Philippo questus est Wormatiæ, A. 1540. Vbi nempè inter hos de Pecc. Or. instituta disputatio, post tertium tamen diem à Cæsare ad Comitia Ratisbonensia rejecta, quod videret, suos succumbere. Vid. SCHMID. Hist. Interimist. p. 13. Add. etiam

AVGVSTIN. L. 3. contr. Jul. c. 5. Sic ergò Pecc. Originale sese non extenuare, sed magnitudinem potius, ut fas est, declarare, & quicquid ad Carentiam illam vel Concupiscentiam spectat, etiamsi in Baptizatis à Deo remittatur, in se tamen pro Peccato omninò habere, ad extollendum Christi meritum, indicant. Secus ut fit in foro *Civili*, in quo Lex obtinet, quæ extat Dig. L. XLVIII. Tit. XIX. L. XVIII. *Cogitationis pœnam nemo patitur*. Quanquam & ad hanc GLOSSA: *Hoc verum est, si est statim in finibus cogitationis &c.* In foro *Conscientiæ* aliter, non obstante Bonitate Motuum Metaphysicâ, quæ certè Malitiam Moralem non infringit, neque obstat, quo minus tota humana natura corrupta Diaboli Regno subjiciatur, Gen. III. 15. Nec ut BELLARMINVS L. de Grat. & Lib. Art. c. 13. de Scholasticis quibusdam, quos laudat, quod homo *ex puris Naturalibus possit Deum diligere super omnia*. Imo Nostrates: *Daß dieselbe angeborne Gerechtigkeit uns nicht möglich wäre gewesen / ohne sonderliche Gaben / und ohne Hülffe der Gnaden. Und dieselbe Gaben nennen wir Gottes Furcht / Gottes Erkântniß / &c.* Ut suprâ AMBROSIVS. Statum Controversiæ mutant præsertim hoc in loco adversarii, cum quod de Homine post Lapsum dicitur per se, quod nihil in eo Boni sit, ad Regenitos trahunt, & quod negatur de Sanctitate Inhærente, intelligunt de Imputatâ, & Physicam quoque cum Morali confundunt. Ut PEIRERIVS S. I. ad Gen. VI. 5. & VIII. 121.

ART. III.

DE INCARNATIONE VERBI.

§. I. Articulum III. *de Incarnatione Verbi* totum probaverant Adversarii. Ideoque Nostrates nihil ideò opus habebant, respondere. Frustrâ verò sunt FABRICIVS &

HOFF-

HOFFMEISTERVS, in Harmoniâ, quam iste falso appellat, cum scrupulos nunc de *Divinitate à Christo* aliquandò per MELANCHTHONEM *subtractâ*, nunc, de *Descensu ad Inferos*, objiciunt. Nam in neutro scopum feriunt, ut alibi ostendimus. Adde ZORN. Luther. Catholic. Lips. 1701. Frustra quoque deinceps fuerunt Jesuitæ Ingolstadtenses, Disput. de *Majestate Hominis Christi*, A. 1564. ibid. contra D. Jacobum ANDREÆ, propriamque potius confessi sunt turpitudinem, cum partes Zuinglianorum in odium Evangelicorum assumerent, horumque sententiam novam planè & perniciosam, & cum Christi, Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, Confessorum, & cum omnium denique totius Ecclesiæ Catholicæ Patrum doctrinâ ex diametro pugnantem. Sed cum Anonymus autor in solum potius D. ANDREÆ calamum converterit, ab eodem quoque Apologiâ quâdam A. 1574. Tubingæ, ut res merebatur, responsum fuit. Et deinceps tam Part. II. Spec. Corpor. Doctr. Jul. quàm in Form. Conc. hæc materia declarata. Longè hinc æquiores Joh. à DAVENTRIA, & Joh. COCHLÆVS in Harm. citatâ, è quibus posterior: *De hoc Articulo neque in Confessione, neque in Apologiâ ulla est discordia inter nos & illos, utinam & ceteri tales essent, ut nullâ discessione opus foret.* Conf. etiam DÜRR. ad Libros Normal. Norimberg. Class. III. Loc. III. p. m. 183. sqq.

ART. IV. V. VI. ET XX.

DE JUSTIFICATIONE.

§. I. Conjungunt hîc Art. IV. V. VI. & XX. inter se Nostrates, propter materiæ affinitatem. Vbi tamen ab initio statim notandum, quod aut affingant multa nostratibus adversarii, aut exemplaribus A. Conf. Authenticis

ticis usi non sint. Ita ad Art. IV. non improbant, damnatos in eo à nostratibus fuisse *Pelagianos*; utut nusquam eos nominaverint, imò nec adversarios quidem in hoc Articulo damnaverint. De quo CARPZOV. p. 202. ad h. l. Nec proinde erat, ut *Manicheis* vicissim accenserent nos, quod *Merita*, etiam divinâ gratiâ adjuvante, *proprie sic dicta*, rejiciamus. Ad Art. V. in rem suam convertunt, quod *Spiritus S. detur per Verbum & Sacramenta*. Approbant hoc, sed arguunt inde, quod sic etiam detur a Deo *Fides per Dilectionem operans*. Non Fides sola, Dilectione destituta. Vbi verò hoc nostrates? Nec proinde quadrat locus Alexandri Pontificis c. *Majores*. L. 3. Decretal. c. 42. *de Baptismo & ejus effectu*. ab ipsis allegatus, de Absentia Dilectionis in Infantibus. Porrò comprobant ad Art. VI. Fidem per charitatem efficacem. Sed rejiciunt, Justificationem à Nostreis soli Fidei tribui. Locum enim A. C. Luc. XVII. 10. de *servis inutilibus*, non extollere Charitatem sine Operibus, sed tantum inferre, quod nemo Operibus suis possit justificari. Quid ergò jam superest litium? AMBROSIVM verò in A. C. citatum, ajunt, de Operibus Legalibus loqui. Sed quid aliud sunt, vel esse debent, Bona Opera? Quid aliud, vindictæ locum non dare? quod huc referunt ipsi. Et Paulus Rom. XII. 19. Denique ad Art. XX. monent, quod ad Principes ac Civitates pertineat, judicare, num Bona Opera Remissionem Peccatorum mereantur. Id enim jam tempore AVGVSTINI in quibusdam, qui hoc negaverint, improbatum esse. Differt ad hunc Articulum *Germ. Exemplar Emendatum* verbis & ordine perpetuo, non tamen in ipsis rebus. Dubitationem solum Adversariorum pluribus notat, & refellit, quæ in Corp. Doctr. Jul. & Form. Conc. Latinoque Exemplari hoc loco præteritur, Part. I. maximè

mè sub finem. Et Partem II. quid sit Fides, Parti I. paucis annectit: nempe quod non sit tantum Historica. Contenta verò distinguit in *Thefin & Antithefin*.

§. II. Contrà hæc igitur, quæ de *Justificatione* Articulis memoratis opposuerant Adversarii, utut ad duo tantum ab his damnata contrahantur, nempe quod *non Meritis nostris, sed solâ Fide Deo reconciliemur*, tota tamen doctrinæ series non sine gravibus causis à Nostratis Sex Partibus absolvitur. Nempe Part. (I) præmissio *Momento* ejusdem, de *Fundamentis* veræ *Justificationis*, coràm Deo agitur. Et *Momentum* quidem ante omnia adeò extollitur, ut solus hic Articulus ad veram Christi Agnitionem viam aperire, ostiumque Scripturæ patefacere, dicatur. Nempe quâ præcipuus ex omnibus est. Hinc DVERRIVS Isag. ad Libr. Norm. c. VIII. Nr. VIII. *Pleraque istorum, quæ Pontificii in doctrinâ de Justificatione defendunt, evertunt Fidem, ut, quod damnant Articulum de Remissione Peccatorum.* Qui tamen benè distinguit inter Doctores, & illos, qui sub Papatu vivunt, & in solo Christi sanguine quærunt Remissionem Peccatorum; nempe ibid. Nr. VII. p. 60. sqq. Agnoscit hinc facile Joh. à DAVENTRIA ad h. l. *Dissensionum ansam dedisse quidem mundo hunc articulum, nec censurâ ideò prætereundum; sed omnem tamen spem de eo aliquandò consentiendi, non abjicit, quod si, inquit, quo modo tandem inter utrosque concordia coalescat, fiat, ut exulent hæreses, & ad unitatem fidei redeant, plus dis diâ πασῶν dissidentes.* Γένοιτο, γένοιτο. Sine veritatis tam pretiosæ detrimento. Add. Disp. D. HAFERVNGI de *Justificatione* Peccatoris coràm Deo, ministerio B. Lutheri puritati restitutâ, Witt. 1730. pro celebratione Jubilæi secundi Aug. Confessionis habitam. Quare & in *Apologiâ* Adversariorum hac in re Negligentia

tiā pariter atque Ignorantia, de Remissione Peccatorum, Fide, Gratiā, & Justitiā, meritò accusatur. At contra FABRICIVS ad Art. VI. non minori audaciā, quàm rusticitare: *Hic Articulus juxtā Apologiam declaratus è schola Simonis Magi est repetitus. Docuit enim ille, ut Autor est Irenæus L. I. c. 20. suos sectatores libere agere posse. Scilicet hæc quadrant in Evangelicos.*

§. III. E Fundamentis (1) est verum inter Legem & Evangelium Discrimen, quo Scriptura universa nunc Legem tradit seorsim, nunc & Promissionem de Christo sine mentione Legis offert. (2) *Definitio Legis.* Vbi per Legem Decalogus, non autem Ceremoniæ aut Leges Judiciales Mosaicæ hoc loco intelliguntur. Decalogus etiam requirit non Opera Externa solum vel Civilia, sed & longè altiora, supra vires & rationem humanam posita, scilicet verè timere ac diligere Deum, eique sine ullā dubitatione confidere. Bene hinc ita concludit AVGVSTINVS de Nat. & Grat. c. II. *Si enim hoc dixit de Lege, quam accepit gens una Judeorum, quantò justius dicitur de Lege Nature, (hoc est, Morali,) quam accepit univèrsum genus humanum? Si per naturam justitia, ergò Christus gratis mortuus est. Si autem non gratis Christus mortuus est, (Gal. II. 2.) ergò omnis humana natura justificari & redimi ab ira Dei justissima, hoc est, vindicta, nullo modo potest, nisi per Fidem, & Sacramentum Sanguinis Christi?* (3) *Errorres Scholasticorum Veterum, qui tantum docuerant Justitiam Rationis, ac Monachorum, qui Vota Monastica, Missas, & Abusus plures perniciosos ad Legem retulerant, rejiciendi. Siquidem his erroribus mors Christi redditur inutilis, & frustranea Regeneratio, I. Petr. I. 5. sqq. Vid. infr. Art. VI. Abus. de Vit. Monast. Item quod hinc magni Theologi Lovanienses, Parisienses, &c. Aristotelis*
Li-

Libros Ethicorum pro Scripturis quondam adhibuerint in Concionibus, quasi omninò cum Verbis Christi consentiant Socrates, Zeno, & similes, cujus rei exemplum ipse Autor in Concione audiverit. Habemus quoque lepidam Historiam in Histor. Reform. Brunsvic. REHTMEYER. P. III. p. 28. sq. ubi in Templo S. Magni Joh. GROVIVS fest. Paschatis, initio factò à verbis Ps. CXVIII. *Hic est dies, quem fecit Dominus; statim subjecit: Dicit Aristoteles secundo Physicorum &c.* Unde signum datum campanâ in eodem templo, & tumultus inde excitatus fuit, ut Aristoteles expelleretur, & ab officio suo GROVIVS removeretur. Quæ contigerunt A. 1527. Nihil ergò difficultatis his verbis inest: *Von äußerlichen/ erbaren Leben/ wird nicht leicht jemandß besser schreiben/ denn Aristoteles.* Sed malum omne latet in Abusu, qui proinde cum Melanchthone reprehendendus, non usus in Scholis moderatus. Eadem hodie luditur scena ab illis, qui docent Jus Naturæ. Num & illi, quod nimium sæpè sibi tribuunt, è scholis ejiciendi? Num quod miscent placita sua Theologiæ, omni carent utilitate? (4) *Opiniones falsæ* aliorum Pontificiorum, *de Fide & Merito Christi*, cui Meritum proprium Congruum & Condignum rectè jungere se posse, putant. Scilicet, ut ex his Oppositis veritas Fundamentorum in hoc Articulo eò magis elucescat. (5) *Praxis Veterum Catholicorum.* Quæ in Exemplari Germanico, quoniam in Latino deest locus, his verbis indicatur. *Daher weiß man etliche Historien/ daß die Barfüßer Mönch/ wenn sie etlichen guten Gewissen/ an der Todtstunde/ lang haben umsonst ihren Orden und gute Werck gelobet/ daß sie zuletzt haben müssen ihres Ordens und St. Franciscen schweigen/ und dies Wort sagen: Lieber Mensch/ Christus ist für dich gestorben/ das hat in Mengsten*

sien erquisset / und erlöset / Fried und Trost allein geben.
 Plura ejusmodi Testimonia suggerit CALIXTVS Digress.
 de Art. Nov. f. 343. sqq. TIT. Disp. de Justific. Hominis
 Peccatoris coram Judicio Dei, verbis Libror. Eccl. Lu-
 theranæ Symbolicorum ipsissimis, potissimum contextâ,
 Helmst. 1659. Aliaque ibid. de Justific. §. 24. seqq. Add.
 MATTHES. Conc. XIII. de Vit. Luther. p. 150. Ita quo-
 que Petrus de ALLIACO super Psalm. *Judica me Deus:*
Docet me, Domine, Ecclesia tua, quæ te docente in-
structa est, ut dum ad Sanctum Altare tuum accedo, de tuis
Meritis confidens, & de meis nihil præsumens, humiliter ti-
bi Dominicum Psalmum dicam: Judica me, Deus. Excipi-
unt quidem ad hæc Pontificii, quod multa sibi per ca-
lumniam tribuantur, quæ nunquam docuerint, vel par-
ticulariarum duntaxat Doctorum, non autem totius Eccle-
siaæ opiniones fuerint. Joh. à DAVENTRIA ad Art. IV. Sed
non necesse est, in scirpo nodum querere, cum adversariis no-
biscum conveniat, Christum omnium esse Salvatorem & Re-
demptorem, quodque non sit in alio aliquo salus. Sed re-
spondet SCHELVIGIVS ad Augustanam Confes-
sionem Art. IV. Vindic. §. IV. Adversarios in Articulo
de Justificatione semper inter se dissensisse, atque etiam-
num dissentire. Confessores autem præcipuorum à Scho-
lasticis, qui tum clarissimi habebantur, dogmata recensuisse.
Quamvis hodie multi à Pontificiis, si non reipsâ, saltem
verbis à Majoribus suis discedant. Futura certè prævi-
dere non poterant. Quo de argumento eruditè CARP-
ZOVIVS Isag. in Libb. Symb. p. m. 215. seqq. Et quid, si
in solo Christo salus, Merita aliena affluunt, & gloriantur?
Hinc ergò (6) concluditur, quanquam Bona Opera Ex-
terna Deus remuneretur Bonis Temporalibus; & benè
de Justitiâ Rationis in suo genere ARISTOTELES, V.
 Ethic.

Ethic. Nicom. c. 3. *neque Hesperum nec Luciferum formosiorē esse Justitiā*, falsum tamen esse, (a) nos per Opera nostra Remissionem peccatorum mereri. (b) Homines coram Deo justificari aut sanctificari per Opera sua & Pietatem Externam. (c) Nos per vires Rationis Deum super omnia posse diligere, servare mandata, &c. (d) Eos omni peccato carere, qui mandata ejus solo Opere Externo sine Spiritu & Gratiā observant. Quæ (e) probantur è Scripturis Rom. iii. 21. iv. 14. xi. 6. x. 4. Joh. viii. 36. iii. 3. Rom. viii. 7. xiv. 25. Ut & ex AVGVSTINO, contra Pelagian. copiosissimè disputante, *Gratiam non dari propter Merita nostra; & evacuatum esse scandalum Crucis per Justitiā propriā persuasionem*, ex Gal. v. 4. Prout scilicet idem, si reliqua loca tacentur, præcipuè Libr. de Nat. & Grat. Tom. viii. Opp. *Si possibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoscendum, quomodo vivere debeat, & ad bonè vivendum sufficit, sibi ergò Christus gratis mortuus est. Ergò evacuatum est scandalum crucis.---Ignorantes enim Justitiā Dei & vestram volentes constituere, justitiā Dei non estis subjecti.* Siquidem Justitia nostra est Justitia Operum, & possibilitas illa naturalis, per liberum arbitrium. Justitia Dei, justitia Fidei. Ut ipse disertè explicat AVGVSTINVS statim ab initio hujus libri c. I. *Quæ sit, inquiring, justitia Dei, de qua hîc loquitur, adjungens, consequenter aperit. Finis enim Legis Christus ad justitiā omni credenti.* (Rom. x. 4.) *Hanc itaque justitiā Dei non in præcepto Legis, quo timor incutitur, sed in adjutorio gratiæ Christi, ad quam solam utiliter Legis velut Pædagogi timor ducit, constitutam esse, qui intelligit, ipse intelligit, quare sit Christianus. Nam si per Legem justitia, ergò gratis Christus mortuus est.* (Gal. ii. 21.) *Si autem non gratis mortuus est, in illo solo justificatur impius, cui credenti eum, qui justificat impium, deputatur Fides*

des ad justitiam. (Rom. iv. 5.) Vid. suprâ etiam ad §. III. Nr. (2) verba ejusdem, ad hanc rem.

§. IV. Parr. (II) agitur *de Fide Justificante.* Et ostenditur, (a) Adversarios per hanc solam Fidem Historicam intelligere, quâ quis credere possit, non obstante peccato mortali. (b) Quod ideò de Fide Justificante, de qua tories Paulus, nihil loquantur. (c) Quod Fides Justificans consistat potius in certâ, de Remissione Peccatorum propter Christum, Fiduciâ, quod sit Christum apprehendere. Hoc est, quod præcipuè urgetur in *Germ. Emend.* Et ideò quoque ibidem P. I. ira disseritur de Prædestinatione: *Darum ist hie nicht noht zu disputiren de Prædestinatione oder Electione. Das soll allen und jeden gnug seyn/ daß die Promissio Universalis ist/ wie die Schrift klahr spricht/ und soll sich niemand ausschliessen/ niemand soll gedencken/ ihm sey nicht Vergebung angebohten. Quæ profectò cum Particularistis non concordant. Quando autem dicitur ibid. de Evangelio: Das Evangelium strafet unsere Sünde/ zeigt uns Gottes Zorn an/ und beut dagegen an Vergebung der Sünden um Christus willen; hoc de totâ Christi doctrinâ, de quâ ipse Luc. XXIV. 47. intelligi debet, nec extat in ceteris exemplaribus probatis.* (d) Quod Fide hac Justificante accipiamus, id quod nobis offert. Cum per Justitiam Legalem nos Deo aliquid offeramus. Unde Fides non sit Virtus Moralis, ut volunt Pontificii. Multò minus Bonum Opus. Hæc verò, (e) illustrantur (α) è Nov. Testamento, Rom. IV. 16. (β) E Symbolo Apostolico: *Credo Remissionem Peccatorum;* scilicet per Fidem in Christum. (γ) E connexionè partium in Fide Justificante, Promissione, quæ Fidem, Gratiâ Dei, quæ Meriti nostri absentiam, Merito Christi, quod thesaurum sufficientem, & Propitiatione, quæ Effectum cer-

certissimum requirit. (d) E Bonitate & Misericordiâ Dei, quæ cum sæpissimè in Scripturis vocantur, Fidem, non Opera à nobis postulant. (e) E *Præstantiâ Fidei*, quæ in Prophetis & Psalmis Christum Redemptorem respicit, sepositis Operibus, ideoque utut propriè vel in se Cultus Dei non sit, nec è Lege fluat, tamen laudatur ut Cultus & λατρεία, als der grösste und heiligste Gottes-Dienst. Nimirum propter *Christi Meritum*, quod accipit, non propter se vel præstantiam suam. Ita David Psalm. CXXX. 3. So du wilt Herr acht haben auff Missethat / Herr wer wird bestehen? (Quæ est Versio Latin. Vulgata.) Qui & v. 5. Apud te remissio, ut te metuamus; quare v. 6. Anima mea confidit in Deo etc. In Lat. Exemplari citatur è Gen. XV. 8. Rom. IV. 4. testimonium de Abrahamo. Fide hac David quoque invocat Deum, Ps. XLIX. 15. Unde mirandum est, cur tam parùm ab adversariis, tantoque cum neglectu, de Fide proferatur, quam nec ipsi intelligunt satis, nec satis definiunt aut distinguunt, sed in suâ Confutatione nos toties repetere, accusaverant.

§. V. Parte igitur (III) docetur, quod sola Fides in Christum justificet. Quæ proinde in Germ. Emend. contrahitur cum Part. IV. sequenti. In Germ. Authentic. daß der Glaube an Christum gerecht mache. Hic Fidei Effectus, ut eò magis constet, monstratur (1) modus Fidem producendi, simulque modus Regenerationis. Nempè si verè terreantur Conscientiæ sensu Peccati & Iræ Divinæ, ut ad promissiones de Christo confugiant, indeque petant solatium, juxtà Evangelium Christi, quo Pœnitentiam & Remissionem Peccatorum profert, Luc. ult. c. v. 47. Et exemplis PAVLI & AVGVSTINI. (Quæ in Exemplar. Lat. desunt.) De illo Act. ix. 6. De hoc, Libr. VIII. Confession. præcipuè Cap. ix. verba ipsius: Proji-

ce te securus, excipiet te, & sanabit te. Add. de eius Con-
 vers. CA V. Hist. ad Ann. Chr. 396. p. 186. Quare nec Fi-
 des cum peccatis mortalibus consistere potest, nec sine
 Pœnitentiâ datur, prout contraria nobis imputant Joh. à
 DAVENTRIA ad h. l. aliique pontificii; nec fit, cum utimur
 Sacramentis solum ex Opere Operato, neque ut *Senten-*
tarii vel Canonistæ omnes, ideò provocati, ad quos hîc
 etiam referuntur *Anabaptistæ*, è Dilectionis habitu proprio,
 sed à Spiritu Sancto per Verbum producitur, Rom. I. 10.
 x. 17. Deinde quoque (2) ostenditur, prout solus Chri-
 stus est noster Mediator, ita solam Fidem in illum, sine
 ullo alio opere justificare. Denique (3) Adversariorum
 opinio refellitur, ac si fides sit nuda preparatio ad Justi-
 ficationem, & Dilectio nos reddat coràm Deo acceptos.
 Imò per solam Fidem, si & converti est justificari, vel Ju-
 stificationem includit, convertimur, regeneramur ac ju-
 stificamur, prout in Parte IV. deducitur. Respondetur
 (4) & illis, qui vocem *Solâ*, Fidei adjectam, ægrè ferunt,
 ex Rom. III. 28. Eph. II. 9. Rom. III. 27. Nec enim ex-
 cluduntur Verbum & Sacramenta, utut antecedentia, nec
 Opera sequentia, sed Fiducia in hæc posita, quasi Remis-
 sionem Peccatorum mereantur. Frustrâ vero exagitat
 Philippum COCHLÆVS, quod in Comitiiis Wormatiensibus
 vocem *Solâ* præteriri posse, ipse autor fuisse, & ta-
 men nunc tanto verborum apparatu contrarium defende-
 rit. At quod in potestate nostrâ est, ut interdum facia-
 mus, pro diversâ rerum conditione, id ut semper facia-
 mus, nulla nos cogit necessitas. Utimur eodem jure quo
 & uti se rectè putant adversarii. Audiamus HOFFMEI-
 STERVUM, qui ita ad Art. IV. *Ante exortum hunc in Ec-*
clesiâ Dei tumultum, nemo fuit offensus particulâ illâ: Solâ;
quam jam teneræ quorundam aures vix ferre possunt. Ne-
 mo

mo siquidem unquam in jus vocavit D. Ambrosium, quod affirmavit, hominem solâ fide justificari. Jam porrò pro hac vocula, solâ, nescio, quot annis digladiatum sit.

§. VI. Ideoque nunc Part. (IV.) docetur, quod Solâ Fide in Christum Remissionem Peccatorum obtineamus. Indeque ostenditur, (æ) quod ad Justificationem præcipuè requiratur Remissio Peccatorum, ex Ps. xxxi. 1. Et (ε) quod hæc obtineatur per solam Fidem. Igitur & Justificatio per solam Fidem in Christum obtinetur. Ad Remissionem Peccatorum refertur Infusio illa Gratiæ, quam perperam vocant, disputantque frustra, an idem cum Justificatione sit, Adversarii. Et ubi hæc locum non habet, nullus Dilectionis est habitus. Quod nonnullis Scripturæ locis ostenditur, quibus adscribitur Christo, & Fidei in ipsum, Rom. ii. 5. iii. 25. Hebr. iv. 14. Act. x. 43. Rom. iv. 16. Gal. iii. 22. Cum verò primum in Justificatione sit Peccatorum Remissio, à quâ deinceps reliqua dependent, probatur porrò è Scripturis, per solam Fidem, excluso prorsus Operum Merito, nos justificari. Et adducitur in hanc rem Epist. ad Rom. ubi c. iii. 28. extat: *Arbitramur igitur, hominem justificari absque Operibus Legis, solâ Fide.* Pro quo loco tamen citatur in *Germ. Emend.* Rom. iii. 23. 24. Hic verò reticetur. Putaverant Adversarii, solam hîc Legem excludi Ceremonialem, unde contra hos disseritur è c. VII. Roman. totum intelligi Decalogum. Vid. supr. §. III. Nr. (2) Quod & probatur ex AUGUSTINO de Spirit. & Liter. sub fin. *Colligimus, non justificari hominem præceptis bonæ vitæ, nisi per Fidem Jesu Christi.* Quod & deducit Paulus, ut in omnibus Epistolis, ita maximè Rom. cap. iv. 4. 5. v. 1. in *Germ. Emend.* Ps. xxxii. 2. & Gal. ii. 17. 21. x. 10. Gal. ii. 16. Eph. ii. 11. Joh. i. 12. iii. 14. 17. Act. xiii. 38. iv. ii. xv. 9. Habac. ii. 4. Ef.

LIII. II. E Patribus laudant, AMBROSIVM ad IRENÆ-
VM Libr. IX. Epist. 71. *Ideo nemo gloriatur in Operibus,
quia nemo factis suis justificatur.---Fides ergo est, quæ libe-
rat per Sanguinem Christi, quia beatus ille, cui peccatum re-
mittitur, & venia donatur.* Qui locus plus facit ad intel-
ligendum Paulum, quàm omnes Sententiarum, Angelici,
Subriles, Irrefragabiles. Hinc & AVGVSTINVM, con-
trà Pelagianos, & de Spirit. & Liter. cum primis: *Opus
rectum--non fit, nisi in justificato. Justificatio autem ex Fide
impetratur.* Et paulò post: *Sub quo timore animo laborans
--per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut det, quod
jubet.* Explosâ opinione de *Fide Formata*, quam etiam
malè à LYRA aliisque Scholasticis, hac in re cœcutienti-
bus, tribui Abrahamo, per solam Fidem justificato, no-
tat in Genesim B. LVTHERVVS, Comm. ad cap. XV. 6.
Nempè ob Imperfectionem Dilectionis nostræ, hinc ne-
minem justificantis, utut Fidem certò sequentis, Gal. v. 6.
Quid? quod nec Fidem, quoad naturam intrinsecam à
Charitate formari posse, disputet THOMAS, Part. 2. Summ.
Th. L. II. Qu. VI. Membr. III. *Objectio*, inquires, *procedit
de formâ intrinsecâ, sic autem charitas non est forma fidei.*
Unde idem Membr. IV. *Quandoque anima fidem habet si-
ne charitate, quandoque autem cum charitate.* Repetitur
denique doctrinæ hujus Necessitas, Doctorumque in hac
iterùm accusatur Negligentia, & Pars IV. clauditur.

§. VIII. In Part. (V) quæ (III) est in *Germ. Emend.*
& inscribitur vom Gesetz und Werken/ sermo est de *Di-
lectione & Impletionem Legis*, & (a) probatur è Jerem. xxxi.
33. Rom. iii. 31. quod Legem servare debeamus. Sed ju-
stificati per Fidem. Et à Spiritu Sancto auxilium expe-
ctantes per Fidem, Gal. iii. 14. ii. Cor. iii. 13. sine quâ
nulla obedientia. Legem verò totam, & imprimis quo-
ad

ad Tabulam Primam, implere annitamur. Putemusque sic nos Deo placere, quoniam Christo infiti sumus per Fidem, quæ in peccatoribus securis esse nequit. Imperfectionem tamen agnoscamus, quoniam nec ipsi sancti Legem Dei perfecte servare possunt, ob Concupiscentiam pravam. Ne Christo hunc honorem adimamus. De quo ad Art. II. Responderetur etiam (b) ad Quæstionem: Quare Dilectio, cum sit fructus Spiritus, non tamen iustificet; Quatuor Argumentis, (1) Quia sola Fides tenet promissionem de Christo. Mulier Luc. vii. 41. dilexit Christum, acceptâ peccatorum remissione. Est quoque (2) Legis Impletio apud Renatos exigua & immunda. Nec reddit pacatas Conscientias. (Ubi incipit in *Exempl. Lat. Argum.* (3)) Citantur Prov. xx. 9. Joh. i. 8. Luc. xi. 4. Num. xiv. 18. Zach. ii. 13. Es. xl. 6. Jon. ii. 9. Psalm. cxlii. 2. cxxix. 3. Job. ix. 28. Hinc & (3) (ubi incipit in *Lat. Arg.* (4)) etiamsi studeamus Bonis Operibus, nihilominus solus Christus est noster Mediator. Falsumque est, quod Christus primam solum Gratiam nobis promeruerit, cetera à nobis addenda sint. Denique (4) nemo, quod in *Lat. Argum.* (5) est, ob accusationem Legis perpetuam certus esse poterit de Remissione Peccatorum, ex Rom. vii. 15. aliisque testimoniis. Quæ (5) ex AUGUSTINO, scilicet è I. *Retract. XIX. Omnia mandata Dei implentur, quando quicquid non fit, ignoscitur;* & HIERONYMO L. I. *contr. pelagian. Tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur;* illustrantur. Quo pacto Legem implere, non est verè implere, sed ex imputatione Dei.

§. VIII. Cum denique Part. (VI) ad *Adversariorum responderetur Argumenta*, constat, *Antithesin* in Aug. Confessione præteritam, hoc loco non dissimulari. Ideoque præmittuntur *Precognita* quædam necessaria, (1) ad B. O. sem-

semper Fidem, quæ præcedat, requiri. (2) Pro Principio universali esse, quod Lex absque Christo rectè servari nequeat. (3) Additur Consectarium, quod per Legem non mereamur Remissionem peccatorum. Sed (4) illa servanda solùm, & B. Opera præstanda sint, propter Mandatum Dei, & Fidei Exercitium. Commemoratur (5) cur Adversarii refutandi sint, nempe quod suâ opinione præcipuè damnandi, quasi per Opera à Peccatis absolvantur. Unde (α) obscurant gloriam Christi, & (ε) Conscientias privant solatio, nunquam (γ) Voluntatem Dei rectè agnoscetes. Dicitur, (6) quod Error de Meritis Operum nobis à naturâ adhæreat, quod exemplis Gentilium ac Judæorum ex Opere Operato Deum colentium, ANTONIVMOVE, BERNHARDVM, DOMINICVM, FRANCISCVM, de quibus CAVIVS Hist. Liter. Script. Eccl. ad A. 330. 1115. 1208. ANTONIN. Summ. Histor. P. 3. tit. 23. aliosque Sanctos, perperam absque fide sequentium Monachorum, evincitur. Ipsa *Argumenta* sunt IX. quæ attulerant Adversarii è Scripturis. Objicitur (α) I. Cor. XIII. 2. ubi Fidei ac Spei præfertur Dilectio. Sed R. Non ideò Dilectioni tribuenda est illa Justitia, quæ valet coràm Deo. Quoniam imperfecta est, nec ad conciliandum Deum idonea. (ε) Opponitur Col. III. 14. ubi Caritas est vinculum Perfectionis. R. Non loquitur Paulus de Integritate Personæ, sed Ecclesiæ, per Caritatem invicem tanquam Ædificium cohærentis. Quam turbant Adversarii suâ violentiâ. Ut quondam CÆSAR & POMPEJVS, odiis crescentibus, de quibus PLVTARCHVS in Vit. Cæsar. & Pompeji. (γ) I. Petr. IV. 8. Delicta dicitur operire Caritas. R. Hoc in foro humano obtinet, non æquè in divino, & magis de remittentis caritate, quàm delinquentis intelligitur. Quæ est intentio Salomonis Prov. x. 12. unde hæc verba desumfit

sumsit Petrus. Philosophi ἐπιείκειον nominant. (δ) Jac. II. 24. ex Operibus homo dicitur justificari. R. Jacobus non omittit Fidem, sed supponit. Operaque intelligit, quæ Fidem sequuntur. Regenerationem quoque præmiserat, quæ fit per Evangelium. Fidem denique nominat Mortuam, quæ non est Justificans, quoniam Opera eam non sequuntur. Præsentia hæc Fidei sint post Justificationem, non in Justificatione. (ε) Dan. IV. 24. Es. LVIII. 7. Luc. VI. 38. Matth. V. 7. Operibus nos redimi à peccatis. R. Opera ista non nisi à Fide proficiuntur, & Redemptio ibi est Conversio tota, non officii tantum Regii, ut Aristoteles hortabatur Alexandrum M. emendatio. Nempè sequitur hæc Fidem per Opera efficacem. (ζ) Tob. IV. II. Eleemosynas liberare à peccato & morte. R. Non ex Opere Operato, sed prout cum Fide conjunctæ sunt, & cum Pœnitentiâ. Sic & merentur multa Dei beneficia. (η) Luc. XI. 41. Eleemosynæ emundant. R. Mutatione Externâ, quæ per Eleemosynam magis, quàm per Baptismata carnis fieri dicitur. Interponitur his loco Instantiæ (1) Fidem esse in Intellectu. Justitiam in Voluntate. R. Falsum est, si utrumque subiectum invicem separetur. (2) Justitiam eandem cum Obedientiâ esse. R. Imò præcedit Obedientiâ, Fidesque est præcipuum Obedientiæ Signum. (3) Odium Dei esse peccatum. E. Dilectionem ejus, Justitiam. R. Benè, si modò Dilectio perfecta esse possit. (4) Nullam aliàs esse inter Fidem ac Spem differentiam. R. Omnino differentia est, saltem ut inter Bona futura & præsentia. (5) Primam igitur Grariam per Christum mereri. Sequentem addi propter Opera. R. Negatur. Quicquid enim ex Fide non est, peccatum est. E. Gratia ad Viram nulla, nisi ex Fide. (6) Si nullum sit Meritum, nullum esse inter salvandos & damnandos discrimen. Quam ob rem Scholastici multa

E.

de

de *Merito Condigni*. R. Negatur. Fides enim distinguit illos, & Fructus Fidei. Qui tamen & ipsi ex Gratiâ Dei sunt, juxta loca BERNHARDI, allegata è Sermone I. in Annunciat. b. Mar. fol. m. 27. D. & E. (7) Detorquetur Luc. xvii. 10. ad Fidem sine Operibus. R. Malè. Cum Sermo non de Fide, sed de Operibus sit. (*Wenu ihs alles gethan habt.*) (8) Matth. V. 12. Mercedem esse Vitam Æternam. R. De voce *Mercedis* haud litigandum, sed de eo, unde piæ mentes spem certam Salutis concipiunt. Merces verò ista cum gratuita sit, etiam dicitur Donum Dei Rom. vi. 23. Idemque judicandum de Rom. II. 6. Joh. V. 29. Matth. XXV. 35. Sic & de Vocabulo *Meriti* G. CALIXTVS, de Pactis Dei cum Homin. §. XLI. *Non quidem potest creatura à creatore ullo modo aliquid mereri, si vox Mercedis capiatur secundum justitiam vel commutativam vel distributivam: etiamsi posita promissione divinâ possit aliquid consequi, quo sensu, nempe ut mereri nihil aliud sit, quàm consequi, scriptores deficiente Latini sermonis puritate voculam frequenter usurpârunt.* Quæ urgenda sunt omnia, non per otiosas subtilitates, sed ob causas gravissimas, imprimis ne assuantur alii errores, v. gr. de perfectâ Legis Observatione, & Operibus Supererogationis, &c. De quibus ne verbo quidem Sancti & Martyres. S. Laurentius certè in craticulâ suâ non dissentit ab illo Davidis, Ps. CXXX. 2. *Domine, ne intres in iudicium cum servo tuo, &c.* Unde de eo AVGVSTINVS Serm. I. ostendit nobis, per ignem fidei gehennæ incendia superari; ideoque nullis suis operibus. Add. MADERVS Libr. de S. Laurentio Martyre, ejusque Monasterio prope Scheningam, Helmstad. 1656. Et S. BERNHARDVS, cum illud, *perditè vixi*, præmississet, ut etiam infr. Art. VI. Abusum de Vit. Monastic. sub fin. *propter Christum* quærît Pec-

Peccatorum Remissionem, juxta Pl. XXXII. 2. & Rom. IV. 6. (Corp. Doctr. Jul. kein gut Werck / Authent. Germ. keine gute Wercke.) Conf. ejusd. Sermonem XXIII. super Cantic. ubi ille: O solus verè beatus, cui non imputavit Dominus peccatum. Nam qui non habuerit peccatum, nemo. Omnes enim peccaverunt. Et omnes egent gloriâ Dei. Quis accusabit tamen adversus electos Dei? Sufficit mihi ad omnem justitiam, solum habere propitium, cui soli peccavi. Omne quod mihi ipse non imputare, decreverit, sic est, quasi non fuerit. Non peccare, Dei justitia est: hominis justitia, indulgentia Dei. Add. Epist. 42. ad verba Pl. XXXII. Propterea orabit te omnis Sanctus. Et Serm. LXXIII. super Cantic. Opus itaque habent & Sancti pro peccatis exorare, ut de misericordiâ salvi fiant, propriæ justitiæ non fidentes. Vid. infr. Art. VI. Abus. Idemque de Fidei Naturâ ac Certitudine Serm. I. Annunc. b. Mar. p. 27. Si credis, peccata tua non posse deleri, nisi ab eo, cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, benè facis: sed adde adhuc, ut & hoc credas, quia per ipsum peccata tibi donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet in corde nostro Spiritus Sanctus, dicens: dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, (Rom. III. 28) gratis justificari hominem per fidem.

VIRO CLARISSIMO
DOMINO MAGISTRO
SCHVMACHERO
RESPONDENTI SVO
S. P.

Qui secundam nunc Disputationem defendis, meâ quidem commendatione non opus habes, Vir Clarissime, quoniam telam apud nos ceptam, dum egrè in Academiâ Juliâ commoraris, piè ac gnâviter prosequeris. At egrè, inquam, Te in Academiâ Juliâ commorari, qui ultra mensam Convictorum ordinariam, quam Serenissimorum Principum munificentia consecutus es, parum habes aut nihil, unde vitam ducas. Sic molestia non pauca nec exigua abs Te subeunda fuerunt, fateor, quas comitatae sunt, ut fieri solet, nunc suspiciones, nunc calumniae; quas tamen rectius declinare haud poteris, quam vitæ innocentia, & jugi labore. Praecipuum quoque, quo omnia eodem ictu prosternas, erit, post agnitam accuratè veritatem divinam, fiducia in ipso supremo rerum arbitro, qui singula moderatur in bonum finem nostrum, collocanda. Tu saltem vide, ne à recto tramite hac rerum tempestate discedas, ubi florentibus ad fastigium usque artium liberalium exercitiis, jacet nihilominus, quod in his optimum est ac praestantissimum, ac varietate nimia tantum non opprimitur. Unum est, quod Te cultum patrii reliquisse, fortè penitere queat. Sed bono esto animo, & memento, quam incredibile hoc Dei beneficium sit, nullâque vel antiquitatis vel civilis autoritatis aut observantia specie estimandum, quod Augustanae Confessionis hujusque Apologiae doctrinam in Ecclesiâ Christianâ resuscitaverit, aureumque in hac de Justificatione hominis peccato-

catoris coram Deo, per solam Fidem in Christum, articulum, de quò hodie disputas, scrupulosque in Papatu, ut ipse confiteris, jam diu fovisti, à dubitationum, superstitionumque & vanarum de meritis nostris persuasionum nebulis purgaverit. Erat hoc in ipsâ patriâ tuâ, Episcopatu Paderbornensi, quo nihil prius nihilque antiquius habebant Episcopi, Consules, Senatus reliquus, ac Cives tui inde ab HERMANNO Archiepiscopo Coloniensi, adeoquè statim à Confessione Augustanâ, Imperatori Carolo V. oblatâ, & à ceteris Imperii statibus receptâ, Annoque 1555. ibidem, & Ratisbonæ Anuo 1557. 1559. & 1566. publicis Imperii Legibus introductâ. Nondum certè mente excidit, apud vos in Templis juxtâ tenorem ejusdem viros pios auditores docuisse suos, & pueros è Catechismo quoque Lutheri instituisse, & coram totâ Ecclesiâ examinasse, adèd ut perfectè ex eodem sciverint reddere singula. Hæret adhuc in memoriâ, Sacramenta ad institutionem Christi fuisse administrata, & Abusus quamplurimos abrogatos, prout in Confessione Augustanâ præscriptum atque in ejusdem Apologiâ explicatum fuerat. Quæ duravit existimatio de religione usque ad seculi istius ferè exitum. Longiusque durasset citrà dubium, nec sine felicibus Episcopatus totius auspiciis, nisi malevolorum instigatione, quasi cum seditiosis & ad furorem usque insanientibus Fanaticis & Anabaptistis colluderent Evangelici, inde & ejecti fuissent pessimo omine verbi divini magistri, & qui hos audiebant. Prostant utique monumenta haud contemnenda, quàm inviti aures præbuerint his accusationibus, ac sacra saluberrima REMBERTVS & JOHANNES, ipse uterque Præsul, ille Anno 1567. hic 1574. deseruerint; quamque agrè tulerint motus de Religione intempestivos, & quietem potius quàm novam sibi objectam potestatem, & novos Pontificiorum Recensus pro confirmandâ veteri consuetudine amaverint. Eademque demonstrant, quàm difficile fuerit, his Consules Populumque Paderbornensem adstringere. Ita enim isti in literis ad
Mar-

Martinum HOITBANDVM, antea ad Ecclesiam S. Pancra-
tii, Aug. Conf. ministrum, nunc exulem, Ann. 1567. Wir
seien aus Gottes Wort auch euren selbst predigen / Gott
lob / so viel unterwiesen / daß wir nicht allein vor Gott /
sondern auch vor der Welt uns schuldig erkennen / Gottes
Glori / und das heilige Evangelium zu befördern. Wir
erkennen / daß solches das fürnehmste / und das um des
willen diß Politisch Wesen / und unser Stadt Regierung
vornehmlich von Gott geseget worden. Darumb solt
ihre gentlich dafür halten / daß wir bey der erkandten War-
heit fest bestehen / und bis in unsere Gruben dabey / wie
frommen Christen gebürt / zu halten / und uns in dem zube-
zeugen gemeint / daß wirs vor Gott / dem Lands-Fürsten / und
jedermenniglich zu verantworten gedenken. Ihr wissen
aber selbst / warhin unser Stadt-Regierung und Vermögen
lenket / und daß es disfalls an unsern guten Willen nit / son-
dern an Vermögen / und vornehmlich an den mangeln will /
daß wir dem hochwürdigsten Fürsten und Herrn / Herrn
Kemberten / Bischöffen zu Baderborn / unsern gnedigen Für-
sten und Herrn unterworfen / und daß E. F. G. als der Lan-
des-Fürste / die Religion will zu verwalten haben. Sed plura
de his addere, locus non est. Quae videri possunt in Apologia
hujus HOITBANDI, postmodum ministri Soestani ad eadem S.
Walpurgis, contra M. Hermannum à KERSENBRUCH, ed.
Marpurg. 1580. Tu verò gaude, Deum te propitium habere,
sique ita persuasus es, fieri non posse, crede, quin faustis cona-
tibus ex adversis omnibus emergas. Hoc ego tibi diligentia
specimen gratulor, & gratulor etiam tertium in antecessum,
quod propediem præstabis. Vale. Scrib. in Acad. Jul. d. XIII.
April. MDCCXXXVII.

T. devinctissimus

PRÆSES.

EO.-Bog. 2002

01 A 6727

ULB Halle

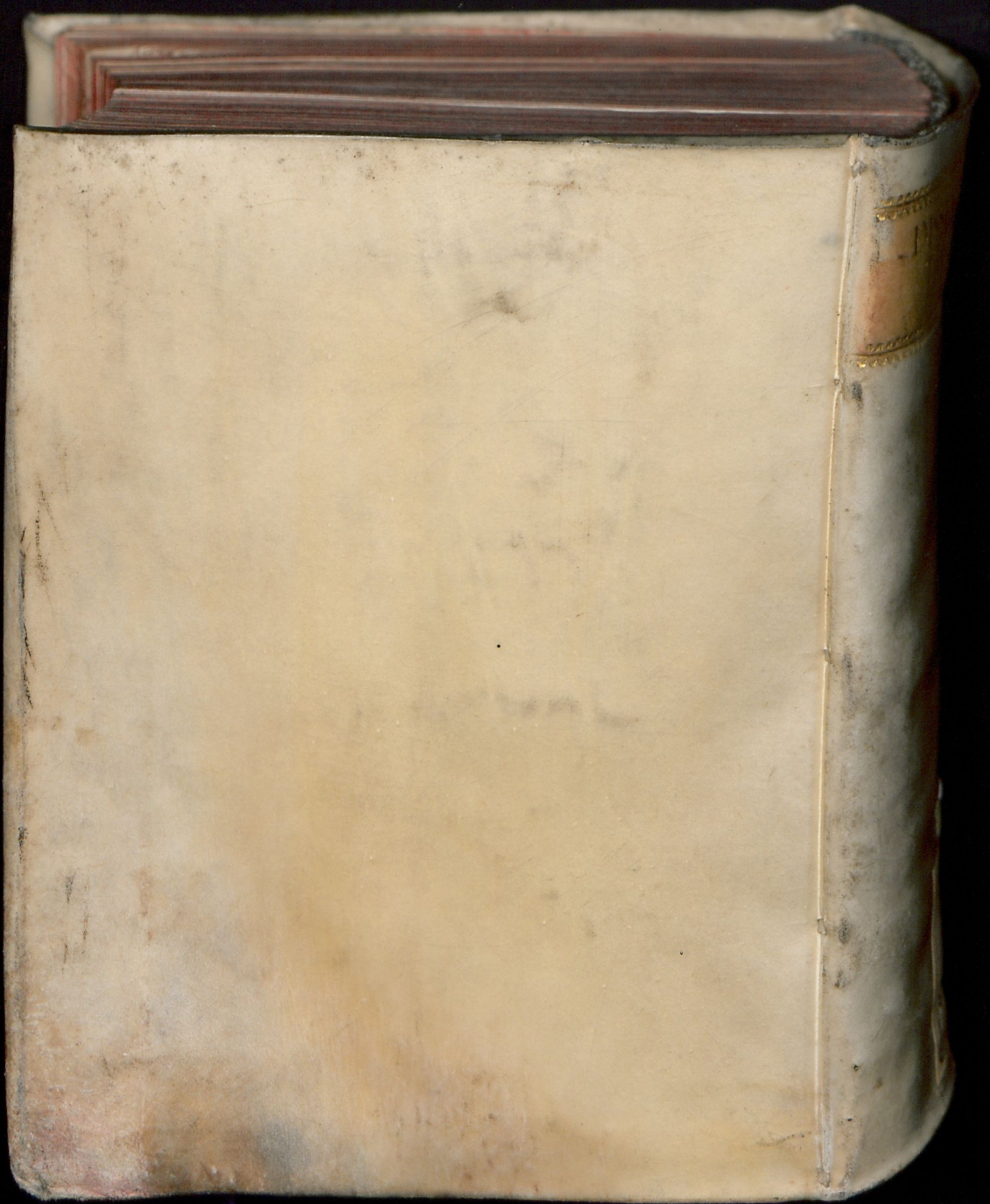
3

003 104 745

WA

Rho

19

DISPUTATIO THEOLOGICA
AD
APOLOGIAM
AVGVSTANAE
CONFESSIONIS

A PROLEGOM. VSQVE AD ART. VI.

PRAESIDE

JONA CONR. SCHRAMMIO

S. TH. D. ET PROF. ORD.

ANNO MDCCXXXVII. D. XIII. APRIL.

PVBlice DEFENSA

A

JOANNE HENRICO SCHVMACHERO

ASSELENA-PADERBORNENSIS

PHIL. ET LIB. ART. MAG.

HELMSTADII
TYPIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYPOGR.